

бути націлена на формування більш безпечного та інфраструктурно привабливого середовища. Крім того, доцільним є на рівні українських державних інститутів забезпечити верховенства права, а також сприятливою податково-митною політикою і більш активною торговельно-промисловою дипломатією [2;3].

### *Література*

1. Ukraine's prime minister says reconstruction planning must start now (2022) / The Economist / Apr 30th 2022 / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.economist.com/by-invitation/ukraines-prime-minister-says-reconstruction-planning-must-start-now/21808965>
2. Редзюк Є.В. Трансформація фінансово-економічних відносин у світі в період нестабільності / Теорії мікро-макроекономіки: Збірник наукових праць професорсько-викладацького складу і аспірантів. За редакцією д.е.н., проф.Оболенського О.Ю. Випуск 35. – К.: 2010. – с.55-60
3. Редзюк Є.В. Для перемоги потрібні масштабніші санкції проти РФ і повне відшкодування збитків / газета «Дзеркало тижня» // Рубрика: Макрорівень // 24.03.2022 р. URL: <https://zn.ua/ukr/macrolevel/dlja-peremohi-potribni-masshtabnishi-sanktsiji-proti-rf-i-povne-vidshkoduvannja-zbitkiv.html>

**УДК: 338.1.631**

**Олександр Старіков**

*к.е.н., доцент кафедри бізнес-економіки та підприємництва  
ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»  
[oleksandr.starikov@kneu.ua](mailto:oleksandr.starikov@kneu.ua)*

**Віталій Чабан**

*к.е.н., професор кафедри бізнес-економіки та підприємництва  
ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»  
[pokeragro3@gmail.com](mailto:pokeragro3@gmail.com)*

## **ПІДТРИМКА АГРАРНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ SUPPORT OF AGRICULTURAL ENTREPRENEURSHIP IN UKRAINE IN THE MARTIAL LAW**

**Анотація.** Визначено напрямки та заходи підтримки підприємництва у сільському господарстві України в умовах воєнного стану, запровадженого внаслідок збройної агресії Російської Федерації 24 лютого 2022 року; запропоновано диференціювати таку підтримку з урахуванням становища кожного підприємства.

**Abstract.** The directions and measures of support of entrepreneurship in agriculture of Ukraine in the conditions of martial law imposed as a result of the armed aggression of the Russian Federation on

February 24, 2022 are determined; it is proposed to differentiate such support taking into account the situation of each enterprise.

У зв'язку з військовою агресією Російської Федерації, в Україні було введено воєнний стан [1]. Воєнний стан - це особливий правовий режим, що вводиться у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень [2].

Внаслідок збройної агресії Російської Федерації суттєво змінилися умови ведення господарської діяльності в аграрному секторі, серед яких варто виділити наступні:

- блокування українських портів, складів, зерносховищ і неможливість експорту української продукції, що негативно позначилося на збутових можливостях та цінах;
- складність чи неможливість руху транспорту в зоні бойових дій, порушення виробничих ланцюжків;
- дефіцит і стрімке зростання цін на пальне;
- складність, а інколи і неможливість придбати мінеральні добрива, насіння, засоби захисту рослин, ветеринарні препарати;
- вилучення техніки для військових потреб, мобілізація персоналу до збройних сил;
- пошкодження та крадіжка основних засобів і запасів виробничих ресурсів, готової продукції у зоні воєнних дій;
- дефіцит оборотних коштів;
- сільськогосподарські поля і дороги заміновані або засмічені вибухонебезпечними предметами;
- заборона пересування у комендантську годину.

При цьому, Урядом і Верховною Радою України було вжито ряд заходів для підтримки сільськогосподарських підприємців шляхом надання пільг, часткового гарантування кредитів, підтримки експорту, спрощення імпорту, покриття страхових виплат, зменшення регуляторних обмежень.

Заслугує на уваги Закон України №7178 «Про забезпечення продовольчої безпеки в умовах воєнного стану». Закон, зокрема, дозволяє створити умови використання всіх доступних сільськогосподарських угідь для проведення посівної кампанії, передбачає автоматичне продовження оренди ділянок на один рік без внесення відомостей у відповідні реєстри, спрощення порядку і оформлення оренди земель державної та комунальної власності для ведення аграрного виробництва, надається право підприємствам на рік передавати свої права землекористування іншим аграрним виробникам, які забезпечені необхідними виробничими ресурсами [3].

Прийнято Закон України №2120 – IX «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України, щодо дії норм на період воєнного стану», який передбачає, що тимчасово на період з 1 березня 2022 року, не нараховується та не сплачується плата за землю (земельний податок та орендна плата за земельні ділянки державної та комунальної власності) за земельні ділянки, що розташовані на територіях, на яких ведуться або велися бойові дії, або на територіях, тимчасово окупованих збройними формуваннями Російської Федерації, а також які визначені засміченими вибухонебезпечними предметами чи на яких наявні фортифікаційні споруди [4].

Для забезпечення посівної компанії і для підтримки та активізації підприємницької діяльності у 2022 році Уряд України прийняв рішення про спрощення доступу до кредитних коштів шляхом надання портфельних гарантій банкам-кредиторам, що покривають 80% суми кредиту. Станом на 18 травня більше 11 тисяч аграріїв отримали кредитів на суму 28,1 млрд грн, із яких за програмою портфельних гарантій 80 % суми кредиту – 18,6 млрд грн. [5]. Кредити використовуються на придбання сільськогосподарської техніки, на поповнення обігових коштів для придбання насіння, добрив та паливно-мастильних матеріалів. Відсоткова ставка за такими кредитами становить 0 %, строк кредитування – 6 місяців, а максимальна сума кредиту - 60 млн. грн.

Задля забезпечення покриття страхових виплат і розширення логістики Кабінет міністрів України видав розпорядження №255-р від 30.03.22р. Це розпорядження передбачає виділення коштів з резервного фонду державного бюджету для відшкодування шкоди, заподіяної внаслідок збройної агресії проти України у разі відмови страхувальника у наданні страхового покриття. Постанова уряду від 16.03.22р. №292 «Про внесення змін до Технічного регламенту щодо вимог до автомобільних бензинів, дизельного, судових та котельних палив» дозволяє продаж пального стандарту Євро-3 та Євро-4. Також дозволена експлуатація сільськогосподарської техніки без реєстрації. Але після завершення воєнного стану сільгоспвиробники повинні зареєструвати техніку протягом 90 днів. Прийняті також зміни, які дозволяють ввозити в Україну паливо на основі документів, що підтверджують відповідність нафтопродуктів вимогам, які видані іноземними суб'єктами господарювання або органами з оцінки відповідності мовою оригіналу.

В Україні на період воєнного стану дозволено реалізацію насіння і садивного матеріалу без додаткових процедур з сертифікації, визнання іноземних сертифікатів на імпортоване насіння без застосування додаткових процедур з сертифікації. Продовжено термін дії ліцензії на зберігання, транспортування та застосування пестицидів на 90 днів після її припинення або скасування на період дії воєнного стану.

У травні 2022 року Торгово-промислова палата України спростила процедуру засвідчення форс-мажорних обставин. Це зроблено з метою уникнення обов'язкового звернення і підготовки пакету документів у період дії воєнного стану для отриманням сертифікату про форс-мажорні обставини (обставини непереборної сили), які виникли через військову агресію Російської Федерації проти України 24 лютого 2022 року. Відповідне підтвердження можна роздруковувати із сайту Торгово-промислової палати України всім, кого це стосується [6].

Надаючи підтримку сільгоспвиробникам, державним органам варто враховувати особливості діяльності та наслідки, спричинені впровадженням воєнного стану для різних груп підприємств. У зв'язку з цим варто виділити наступні групи аграрних виробників:

1. Аграрні підприємства, яких безпосередньо не зачепили бойові дії. Це більшість аграрних підприємств у більшості регіонів, що продовжують працювати. Умови ведення підприємницької діяльності суттєво ускладнилися, але переважно збереглися виробничі зв'язки з трейдерами, елеваторами, переробними підприємствами, постачальниками ресурсів. Залишаються незначні ризики нанесення руйнувань та загибелі персоналу в результаті ракетних обстрілів.

2. Підприємства, що зазнали руйнувань і втрат в результаті бойових дій. У таких виробників пошкоджена техніка, будівлі і споруди, запаси, знищена худоба і посіви. Такі підприємства потребують цільової допомоги у вигляді пільгових довгострокових кредитів, грантів, податкових пільг, списання заборгованості по кредитах тощо для відновлення свого потенціалу, продовження діяльності. Очевидний наслідок введення воєнного стану для таких підприємств – це можливість невиконання зобов'язань через форс-мажорі обставини.

3. Підприємства на тимчасово окупованих територіях. Згідно останніх повідомлень, на тимчасово окупованих збройними формуваннями Російської Федерації територіях терміново обмежується рух продукції на територію, що контролюється Україною, вводиться в обіг російський рубль, продукція вивозиться на територію Російської Федерації та в тимчасово окупований Крим, обмежується телефонний та інтернет зв'язок з Україною. Незалежно від того, чи постраждали такі підприємства безпосередньо від бойових дій, вони знаходяться у найбільш складному становищі. Такі підприємства не можуть отримувати фінансування та поставки ресурсів з України. Очевидно, що найбільше постраждає у таких підприємств галузь тваринництва через руйнування ланцюжків забезпечення кормами, медикаментами, іншими виробничими ресурсами та засобами. Підприємства в умовах нестачі коштів скоротять частку інтенсивних культур у сівозміні, які вимагають значних обсягів вкладень. Керівництву таких підприємств важливо не втратити потенціал відновлення повноцінної діяльності.

Уряд України прийняв низку заходів для забезпечення підтримки аграрного підприємництва в умовах воєнного стану. Такі заходи мають спростити господарську діяльність та забезпечити доступ до фінансових і виробничих ресурсів. В подальшому надавати підтримку варто диференційовано, вона має бути цільовою та враховувати становище, у якому опинилися аграрні підприємства України.

### *Література*

1. Указ Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24 лютого 2022 року № 64/2022. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#n2> (дата звернення: 25.05.2022).
2. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» від 12.05.2015 №389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 23.05.2022).
3. Закон України №7178 «Про забезпечення продовольчої безпеки в умовах воєнного стану». URL: <https://www.rada.gov.ua/news/razom/220863.html> (дата звернення: 25.05.2022).

4. «ДПА: Плата за землю у період дії воєнного стану». Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України: Державна податкова служба України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/dpa-plata-za-zemlyu-u-period-diyi-voyennogo-stanu> (дата звернення: 23.05.2022).

5. «Аграрії вже залучили кредитів на понад 28 млрд грн». Офіційна інтернет-сторінка Міністерства аграрної політики та продовольства України. URL: <https://minagro.gov.ua/news/agrariyi-vzhe-zaluchili-kreditiv-na-ponad-28-mlrd-grn> (дата звернення: 24.05.2022).

6. «Щодо засвідчення форс-мажорних обставин». Офіційна інтернет-сторінка Торгово-промислової палати України. URL: <https://uccr.org.ua/press-center/uccr-news/protsedura-zasvidchennia-fors-mazhorkh-obstavin-z-28-02-2022> (дата звернення: 25.05.2022).

**Юлія Терещенко**

*аспірантка, кафедри бізнес-економіки і підприємництва*

*ДВНЗ «КНЕУ ім. В. Гетьмана»*

*[yuliia.tereshchenko@kneu.ua](mailto:yuliia.tereshchenko@kneu.ua)*

*ORCID: 0000-0002-7528-1834*

## **ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ ЕКОНОМІЧНОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ В ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД**

### **PRIORITY AREAS OF ECONOMIC RESTORATION OF UKRAINE IN THE POST-WAR PERIOD**

**Анотація.** Розглянуто негативний вплив війни на економіку країни, можливості та пріоритетні напрями для економічного відродження України в післявоєнний період.

**Abstract.** The negative impact of the war on the country's economy, opportunities and priority areas for economic revival of Ukraine in the post-war period are considered.

Сьогодні Україна перебуває в стані повномасштабної війни, яку розв'язала Російська Федерація. Наслідками таких подій стала велика кількість зруйнованих об'єктів інфраструктури, знищені деякі нафто-газові комплекси, значно збільшилися витрати в промислових та оборонних підприємствах тощо. У результаті в разі скоротилися робочі місця, спостерігаємо високий рівень міграцій як всередині країни, так і за кордон, що призводить до відтоку робочої сили як з країни в цілому, так і з окремих регіонів, де є загроза початку бойових дій, а також втрати людського ресурсу. Усе це має значний негативний вплив на економічні процеси, які відбуваються одразу після пандемії Covid-19.

Проте, незважаючи на всі негативні наслідки, необхідно розглянути цю ситуацію з точки зору можливостей для покращення підприємницької діяльності в майбутньому та визначити пріоритетні напрями відновлення для підвищення своїх економічних потужностей.